

Telemanns Orpheus, en fjäder i hatten för Vadstena-Akademien

Vadstena-Akademien, Vadstena, 19 juli 2019

Georg Philipp Telemann: Orpheus oder Die wunderbare Beständigkeit der Liebe

Georg Philipp Telemann (1681-1767) är en av dessa barocktonsättare vars operor spelas allt oftare. Mest känd är han för sin lilla komedi *Pimpinone*, men på senare år har dirigenter som **René Jacobs** och **Nicholas McGegan** gått i bräschen för att dra fram hans övriga operor ur glömskan. Inte minst har Jacobs framfört flera Telemann-operor på Staatsoper i Berlin och inom ramen för Innsbrucker Festwochen der Alten Musik.

Telemann var oerhört produktiv (han lär ha komponerat mer än Bach och Händel tillsammans), men av hans enligt egen utsago över 50 operor finns

endast nio bevarade i sin helhet, de flesta komponerade för Leipzig och den berömda Gänsemarkt-operan i Hamburg, Tysklands första offentliga operahus.

Som så många andra gjorde även Telemann sin egen konception av Orfeusmyten, kanske inte lika nydanande som på sin tid Monteverdis eller Glucks betydligt kändare Orfeus-operor, men med utnyttjande av hela den färgprakt och variationsrikedom som står den bästa barockoperan till buds.

Operan, som upptäcktes för 40 år sedan och kom ut på cd (med René Jacobs) tjugo år senare, bygger på ett libretto av **Michel du Boullay** för operan *Orphée* (1690) av **Louis Lully** (son till den berömde Jean-Baptiste). Den uruppfördes konsertant i Hamburg 1726 och fick sitt första sceniska framförande i Karlsruhe 1728. I modern tid hade den nypremiär i Bach-staden Eisenach 1990.

Orpheus är en opera så rik i uttryck, melodi och instrumentation att det inte längre råder någon tvekan om att Telemann (bredvid den likaså Hamburg-baserade **Reinhard Keiser**) är det tidiga 1700-talets störste tyske operatonsättare. Att Vadstena-Akademien nu som första operascen i Norden framför operan, om än i en kraftigt nedbantad version, är ytterligare en fjäder i hatten för denna ambitiösa institution.

I denna Orfeus-version rasar den trakiska drottningen Orasia av svartsjuka och låter Eurydike bli biten av en giftorm. Anledningen är naturligtvis att röja föremålet för Orfeus kärlek ur vägen och när hon sedan avvisas låter hon de kvinnliga backanterna slita honom i stycken. Sin hänsynslöshet till trots äger hon dock en viss självinsikt och tar, förfärad av konsekvenserna, sitt eget liv. Slutet är alltså tragiskt - en i högsta grad ovanlighet för tiden. I Vadstena-Akademiens vackra uppsättning har man tonat ned de grälla effekterna och anlagt en mer sober stil.

Marika Feinsilbers scenografi i vitt, grått och svart är sparsmakad och stiliserad. Den kan i den gamla Vasaborgens brölloppsal naturligtvis inte bistås med det scenmaskineri ett teaterhus kan tillhandahålla. En ramp skiljer bakre och främre scenen åt, jordelivet är svart och dödsriket vitt. De mörka respektive ljusa 1700-talsdräkterna med "tidlösa" inslag av biedermeier (Pluto, underjordens härskare) och 1950-tal (Eurydike) smälter fint in i helheten utan att skapa någon "stilkrocksvända".

Clara Svärds stilfullt koreograferade körensemble om åtta sångare, alla med nyligen avslutad utbildning på Vadstena-Akademien, rör sig medelst intagande av olika posor runt de olika huvudpersonerna. Den sceniska rekvisitan är knapp och inskränker sig i princip till en resväska, en gitarr (Orfeus lyra) och några svarta möblerbara rätblock. Eller en vit slöja, som är det som återstår för Orfeus att omfamna när Eurydike, efter att han trotsat förbudet att vända sig om, förpassas ner till underjorden.

Telemann blandar in många stilarter i musiken som i huvudsak sjungs på tyska, men också innehåller textinlagor på både franska och italienska, ett dåtida uttryck för "europeiskhet" med förväntningar på operapublikens höga språkliga bildning kan man tro, men i själva verket var det tyskspråkigheten som var den stora nymodigheten i operalivet i Hamburg.

I musiken blandas körer och danser, italienska hämndarior i stor virtuos stil och visor av tysk folkvisekaraktär. Anslående och nästan schubertskt romantisk är Orfeus vackert högburna entrésång med nymfer, värdig en gestalt som med sin sång enligt myten kunde trollbinda inte bara både djur och växter utan även stenar.

För detta nordiska förstagångsframförande har Vadstena-Akademiens konsertmästare **Fredrik From** tagit fram ett egenhändigt uppförandematerial. Orkestern består av stråkar, blockflöjt, oboe, fagott, teorbo, luta, trumma och cembalo. Den hos Jacobs förekommande trumpetten har man avstått ifrån.

Orfeus själv sjungs mycket vackert och med omsorgsfull tysk diktning av den unge barytonen **Richard Lindström**. I texthäftet kan man läsa att Vadstena-Akademiens sångelever under det avslutande läsåret lagt fokus på romansinterpretation. Det är uppenbart att detta hos denne sångare har burit frukt. Orfeus följeslagare Eurimedes ger ett vackert uttryck för sin vänskap i *Wanket, Ihr leichten und flüchtigen Sinne*, en av operans många musikaliska pärlor, fint framförd av tenoren **Georg Källström**.

Handlingens egentliga huvudkaraktär, den själviska och av Orfeus besatta Orasia, porträtteras fint av **Kajsa Lindberg**. Hennes höga sopran är inte stor, men Lindberg förmår att med små medel ge en kontrastrik och temperamentsfull gestaltning av den rasande drottningen, inte minst med sin återhållet laddade koloraturteknik.

Fin scennärvaro och en bländande vacker sopran har **Johanna Wallroth** som Orasias mindre tungsinta kammarjungfru Ismene. Men även **Ingrid Bergs** Eurydike har ljuvliga kvalitéter i sin stämma, liksom **Mikael Horneds** Pluto, som rasar i en välsjungen aria om att någon olovandes trängt in i hans dödsrike.

Föreställningen bärs upp av en ung, tidstrogen orkester om arton lovande, stringenta musiker under ledning av **Andreas Edlund**. Telemann skulle absolut inte ha klagat.

Henry Larsson

**Telemann: Orpheus oder Die wunderbare Beständigkeit der Liebe
Vadstena-Akademien, Vadstena, 19 juli 2019**

Regi & koreografi: **Clara Svärd**

Scenografi & kostym: **Marika Feinsilber**

Mask & peruk: **Anne-Charlotte Reinhold**

Ljusdesign: **Anna Wemmert**

Dirigent: **Andreas Edlund**

Ensemble & orkester från Vadstena-Akademien

Orasia: **Kajsa Lindberg**

Ismene: **Johanna Wallroth**

Orpheus: **Richard Lindström**

Eurimedes: **Georg Källström**

Eurydice: **Ingrid Berg**

Pluto: **Mikael Horned**

Ascalax: **Monika Jägerová**